

Co jsou odbory?

O tom, co jsou odbory, jaké je jejich poslání a jakou plní funkci, koluje ve společnosti a zejména mezi mladými lidmi řada nesmyslů. Patří mezi ně například tvrzení, podle nichž jsou odbory jakýmsi státním orgánem financovaným z daní. Odbory jsou ve skutečnosti občanským sdružením, financovaným z členských příspěvků svých členů.

Často bývá na odbory pohlíženo také jako na přežitek komunistického režimu, ale ve skutečnosti u nás sahá historie odborů daleko před období vlády komunistické strany (do 2. poloviny 19. století) a myšlenka odborového sdružování byla totalitním zřízením pouze zneužita.

Dalším mýtem je, že jsou odbory jakýmsi nástrojem nebo prodlouženou rukou politických stran. Ve skutečnosti jsou odbory nezávislým a nepolitickým občanským sdružením, jehož cílem a smyslem je ochrana hospodářských a sociálních zájmů zaměstnanců. Navzdory tomu, že odbory samy nevyvíjejí politickou činnost, musí v rámci své činnosti, kdy prosazují zájmy a práva zaměstnanců, komunikovat s vládními představiteli i s jednotlivými politickými stranami, což z nich ovšem nečiní politický subjekt.

Činnost a poslání odborů

Hlavním posláním odborových organizací je zastupovat a obhajovat hospodářské a sociální zájmy zaměstnanců. Právo zaměstnanců svobodně se sdružovat do odborových organizací a právo odborů svobodně vyvíjet svou činnost je garantováno jak v rámci českého ústavního pořádku, tak i v mezinárodně právních dokumentech. Patří mezi ně především Všeobecná deklarace lidských práv, Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech nebo Evropská úmluva o lidských právech. Odborová práva byla formulována také v úmluvách Mezinárodní organizace práce, specializované organizaci OSN, která funguje na tripartitním principu a na jejíž činnosti se tedy kromě vlád podílejí i odbory a zaměstnavatelé.

Ve vztahu k zaměstnavatelům nevystupují odbory jako soupeř, nýbrž jako zástupce zaměstnanců a sociální partner. Vyvažují vztah mezi zaměstnavatelem a jeho zaměstnanci. Činnost odborů není u zaměstnavatelů zaměřena jen na zlepšování pracovních podmínek, zajišťování bezpečnosti práce a snahu o spravedlivé ohodnocení práce zaměstnanců. Směřuje i ke zlepšení komunikace a posilování vzájemně otevřených vztahů mezi zaměstnavatelem a jeho zaměstnanci.

Odbory proto nemohou být vnímány jako někdo, kdo brzdí ekonomický rozvoj zaměstnavatelů. Je naopak skutečností, že rozvinutý sociální dialog a kvalitní komunikace mezi zaměstnanci a zaměstnavatelem jejich konstruktivní vztahy vystavěné na sociálním smíru vedou k vyšší efektivitě a produktivitě práce. Jedná se tak o nástroje, které zvyšují konkurenceschopnost a prosperitu zaměstnavatelů.

Posláním odborů je tedy obhajovat zájmy zaměstnanců, bránit jejich práva v pracovněprávních vztazích a přispívat k rozvoji sociálně soudržné a demokratické občanské společnosti.

Hlavními hodnotami odborů jsou sociální partnerství, demokracie, otevřenost a solidarita. Historie odborového hnutí

Důležitým milníkem v historii odborového hnutí se stal 1. květen roku 1886, kdy v Chicagu proběhla stávka zaměstnanců zaměřená na dosažení osmihodinového pracovního dne. V průběhu této stávky zemřelo v důsledku zásahu ozbrojených složek několik demonstrujících. První máj se poté stal celosvětově uznávaným svátkem práce.

Historie československých odborů v Rakousku-Uhersku sahá do roku 1870, kdy rakouský parlament schválil zákon o koaliční svobodě. Určitá zaměstnanecká sdružení vznikala už dříve, ovšem poté, co byl pod tlakem dělnických demonstrací přijat uvedený zákon, začaly odbory vystupovat jako zákonem respektovaní zástupci zájmů zaměstnanců.

Hlavními cíli odborového hnutí byly ve druhé polovině 19. století především bezpečnost práce, omezování práce dětí a mladistvých a zájem na zkracování pracovní doby.

Odborové svazy se staly důležitým a respektovaným zástupcem zájmů zaměstnanců v období tzv. první republiky.

Po komunistickém převratu v roce 1948 byla myšlenka odborového hnutí znásilněna tehdejšími režimem. Bylo ustaveno centrálně řízené tzv. Revoluční odborové hnutí (ROH), které nicméně neplnilo tradiční funkce odborů, ale bylo spíše jen prodlouženou rukou tehdejšího režimu a státní moci.

Přesto právě odbory sehrály důležitou roli ve společenských změnách, které vedly k pádu totalitního režimu na konci roku 1989. Ačkoli je dnes tato úloha odborů přehlížena, byly to právě Stávkové výbory organizované odboráři v podnicích, které se významnou mírou podílely na organizaci Generální stávky. Tato stávka spolu se studentskými a dalšími protestními akcemi vyvrcholila v tzv. sametovou revoluci.

Po roce 1989 bylo ROH zrušeno a záhy byly v Československu založeny nové a nezávislé demokratické odbory.

Po rozdělení Československa v roce 1993 vznikly nástupnické organizace – v České republice Českomoravská konfederace odborových svazů (ČMKOS) a ve Slovenské republice Konfederácia odborových zväzov SR (KOZ SR) s obdobnou vnitřní strukturou. Obě tyto Konfederace po celou dobu udržují úzkou spolupráci.

Obě konfederace se také jako nástupnické organizace České a slovenské konfederace odborových svazů staly členy světových a evropských odborových organizací a členy Odborového poradního výboru (TUAC) při OECD. Obě konfederace jsou také zastoupeny ve všech tripartitních orgánech a agencích působících v rámci EU.